Paul Csavdari

Mitul „Eli, Eli, lama sabachthani”

Studiu asupra celei mai grave interpolări teologice din Evanghelii

1. Introducere: o propoziție care a schimbat teologia

În centrul narațiunii patimilor lui Isus există o propoziție care, de peste două milenii, a definit imaginea creștină a lui Dumnezeu:
„Eli, Eli, lama sabachthani” – „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?”

Această frază, prezentă doar în Evangheliile după Matei și Marcu, este piatra de temelie a teologiei ispășirii. Din ea s-a construit ideea că Tatăl L-a părăsit pe Fiul, că Isus a fost „blestemat pentru noi”, că moartea Lui este o „jertfă substitutivă”.

Dar această propoziție nu există în Luca, nici în Ioan, nici în scrierile timpurii. Mai mult, nici Pavel – care ar fi avut tot interesul s-o invoce – nu o citează niciodată. De aici pornește întrebarea: dacă aceste cuvinte ar fi fost cu adevărat rostite de Isus, de ce doar doi evangheliști le menționează, și de ce tocmai ei – Matei și Marcu – oferă o versiune aproape identică, dar cu detalii lingvistice suspecte?

2. Contextul narativ: patru relatări, o singură inconsecvență

Relatarea crucificării este comună tuturor evangheliilor, dar momentul final al lui Isus diferă radical:

- Matei 27:46–50 și Marcu 15:34–37 consemnează strigătul „Eli (sau Eloi), lama sabachthani”, urmat de reacția martorilor: „Strigă pe Ilie!”
- Luca 23:46 notează altceva: „Tată, în mâinile Tale încredințez duhul Meu.”
- Ioan 19:30 consemnează: „S-a sfârșit.”

Cele două relatări care conțin fraza „Eli, Eli” adaugă o explicație: „care se tâlcuiește: Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?”. Această precizare este stranie. Matei și Marcu scriau pentru un public evreu care cunoștea perfect expresia aramaică – nu era nevoie s-o traducă.

Traducerea nu se justifică decât dacă textul a fost scris ulterior, pentru un public grec, străin de aramaică.

În plus, reacția martorilor – „Strigă pe Ilie!" – dovedește că aceștia au auzit doar numele „Eli". Nu au auzit nimic din ceea ce urmează, altfel n-ar fi avut nicio confuzie.

Aceasta este prima contradicție: martorii aud doar un nume, iar redactorii, mult mai târziu, aud o frază întreagă, cu traducere inclusă.

3. Argumentul lingvistic: un cuvânt care trădează timpul

Forma „sabachthani" este atestată doar în aramaica galileană târzie, de secol II–III d.Hr. În secolul I, forma curentă era „shabaktani" sau, mai frecvent, echivalente ebraice. Prin urmare, avem de-a face cu o limbă anacronică. Această discrepanță lingvistică e decisivă: ea arată că expresia a fost introdusă mult după epoca lui Isus. Mai exact, în perioada în care teologia paulină se consolidase deja și trebuia armonizată cu Evangheliile sinoptice.

Faptul că Matei și Marcu o redau aproape identic arată că interpolarea era deja fixată într-o tradiție comună, probabil liturgică, transmisă oral și apoi inserată în text. Dar diferența dintre „Eli" (Matei) și „Eloi" (Marcu) dovedește că redactorii nu aveau o sursă aramaică originală, ci au prelucrat o formulă sonoră, transmisă în medii diferite.

4. Incoerențele narative: două strigăte sau unul singur?

Atât Matei, cât și Marcu descriu două momente succesive:

1. Isus strigă „Eli, Eli…"
2. După câteva replici ale martorilor, „Isus a scos un alt strigăt tare și și-a dat duhul."

Luca și Ioan, însă, nu cunosc aceste două momente. La ei există un singur strigăt final – clar, conștient, coerent:

- „Tată, în mâinile Tale încredințez duhul Meu"
- „S-a sfârșit."

Prin urmare, secvența cu „Eli, Eli" introduce o structură artificială în momentul morții. Ea creează un dialog imaginar între Isus și un Dumnezeu absent, exact ceea ce Evangheliile autentice nu susțin.

Mai mult: dacă analizăm scena la nivel uman, Isus vorbește până în ultimul moment. Dialoghează cu tâlharul, cu Ioan, cu mama sa. Spune că îi este sete. Toate acestea arată luciditate deplină, nu confuzie.

5. Analiza teologică: între Dumnezeu care rămâne și Dumnezeul care părăsește

Isus însuși spusese:

- „Nu sunt singur, căci Tatăl este cu Mine."
- „Eu și Tatăl una suntem."
- „Tată, Tu totdeauna Mă asculți."

Toate aceste afirmații definesc o relație de unitate, nu de ruptură. Așadar, ideea că Dumnezeu l-ar fi „părăsit" pe cruce contrazice direct cuvintele lui Isus. În logica Evangheliilor, Tatăl nu se dezice de Fiul, ci rămâne în El. Duhul nu se retrage. De aceea Isus poate spune „Tată, în mâinile Tale încredințez duhul Meu." Aceasta este concluzia naturală a unei vieți trăite în deplină comuniune cu Dumnezeu.

Dar teologia lui Pavel avea nevoie de altceva. Avea nevoie de un Dumnezeu care pedepsește. Avea nevoie de o părăsire, pentru ca ispășirea să aibă sens. Avea nevoie de un blestem, pentru ca „legea" să fie împlinită. Acolo unde Isus dezvăluie fidelitatea Tatălui, Pavel proiectează o ruptură. Și tocmai de aceea, scena din Marcu și Matei e singura care-i oferă pretextul de care avea nevoie.
Nu e o întâmplare că această scenă se potrivește perfect teologiei lui, deși nu-i aparține.

6. Argumentul istoric: tăcerea lui Pavel și a primelor generații

Epistolele lui Pavel sunt cele mai vechi texte creștine păstrate. Dacă expresia „Eli, Eli, lama sabachthani" ar fi existat pe vremea lui, Pavel ar fi fost primul care s-o invoce. Ea ar fi fost dovada perfectă pentru teza lui din Galateni 3:13 – „Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-se blestem pentru noi."

Dar Pavel nu o citează niciodată. Nu o menționează. Nu face nicio aluzie la ea. Această tăcere spune totul: fraza nu exista.
Ea a apărut abia după ce teologia paulină s-a impus, probabil în secolele II–III, când evangheliile erau copiate și reeditate.
În acel moment, interpolarea avea un rol precis: să asigure un fundament scriptural pentru doctrina părăsirii și a blestemului.

7. Analiza structurală: o scenă rescrisă pentru a schimba sensul crucii

Dacă punem cap la cap toate relatările, observăm o construcție clară:

- În Ioan, moartea lui Isus e un act de împlinire: „S-a sfârșit."

- În Luca, e un act de încredințare: „Tată, în mâinile Tale...”
- În Matei și Marcu, e un moment de ruptură: „Pentru ce M-ai părăsit?”

Această ultimă versiune introduce o dramă teologică inexistentă anterior. Ea transformă crucea dintr-o dovadă a fidelității în simbolul unei „pedepse divine”. Prin această adăugire, moartea lui Isus capătă dublu sens:
– unul moral (omul este nedrept);
– unul dogmatic (Dumnezeu „plătește” pentru păcat).

Dar al doilea sens nu vine din predica lui Isus, ci din filosofia lui Pavel. Astfel, textul falsificat devine veriga de legătură între Evanghelie și dogmă. El oferă aparența unei confirmări directe din gura lui Isus pentru ceea ce, în realitate, este o invenție teologică ulterioară.

8. Contradicția morală: Dumnezeu, părtaș la crimă?

Dacă Tatăl L-a părăsit pe Fiul, atunci crucea nu mai e o crimă omenească, ci o pedeapsă divină. În acel moment, vinovăția umană dispare: totul devine „planul lui Dumnezeu”. Exact aceasta e logica lui Pavel: oamenii n-au ucis, Dumnezeu a rânduit.

Dar Evangheliile autentice nu lasă loc acestei confuzii.
Isus spune limpede: „Fiul Omului va fi dat în mâinile oamenilor păcătoși, și ei îi vor face ce vor voi.”
Aici nu e vorba de o „voință divină” a pedepsei, ci de libertatea omului de a face răul.
Dumnezeu nu părăsește, ci lasă. Nu participă la violență, ci o expune. A-l face pe Dumnezeu autorul pedepsei înseamnă a repune Sinedriul în dreptate. Înseamnă că Dumnezeu a aprobat ceea ce El însuși condamnase: condamnarea nevinovatului. Înseamnă să spui că Dumnezeu a devenit complice la crimă pentru un scop „mai înalt”.

Aceasta este contradicția fatală a teologiei pauline – și exact motivul pentru care interpolarea „Eli, Eli...” era necesară: fără ea, întreaga doctrină se prăbușea.

9. Logica morală a crucii: nu jertfă, ci revelație

Crucea nu este un ritual de ispășire, ci o revelație morală. Acolo nu se schimbă Dumnezeu, ci omul se descoperă pe sine. Isus nu moare pentru că Dumnezeu vrea sânge, ci pentru că omul nu suportă adevărul. El nu plătește, ci arată. Nu răscumpără, ci luminează.

Prin moartea Sa, Dumnezeu nu-și manifestă mânia, ci răbdarea. Nu retragerea, ci prezența.

Dacă Dumnezeu ar fi părăsit pe Isus, crucea ar fi fost o victorie a răului. Dar faptul că Isus a putut ierta, binecuvânta și încredința duhul Său arată contrariul: Dumnezeu era acolo. Aceasta este diferența dintre Evanghelie și teologie: Evanghelia vorbește despre adevăr, teologia despre mecanism.
Evanghelia arată un Om unit cu Dumnezeu; teologia inventează o ruptură pentru a-și justifica dogma.

10. Concluzie: dovada falsificării și recuperarea sensului originar

Toate elementele converg:

1. Argumentul lingvistic– forma „sabachthani” este anacronică, tipică secolelor II–III.
2. Argumentul narativ– reacția martorilor arată că au auzit doar „Eli”, nu o frază întreagă.
3. Argumentul comparativ– Luca și Ioan nu conțin nicio idee de părăsire, ci de încredere.
4. Argumentul teologic– afirmația contrazice întreaga predică a lui Isus despre unitatea cu Tatăl.
5. Argumentul istoric– Pavel nu o cunoaște, deși i-ar fi fost indispensabilă.

Prin urmare, concluzia este limpede: fraza „Eli, Eli, lama sabachthani” este o interpolare redactată ulterior, menită să armonizeze Evangheliile cu teologia paulină a blestemului. Scopul ei a fost să transforme o crimă umană într-o jertfă divină, să deplaseze vinovăția de la oameni la Dumnezeu și să justifice prin text o teologie a pedepsei.

Dar în logica Evangheliilor, Dumnezeu nu pedepsește, ci dezvăluie. Nu părăsește, ci rămâne. Nu reacționează, ci iubește până la capăt. Ceea ce s-a întâmplat pe cruce nu a fost o tranzacție, ci o confruntare între adevăr și minciună. Iar adevărul a rămas în picioare.

De aceea Isus nu a spus „Pentru ce M-ai părăsit?”, ci „Tată, în mâinile Tale încredințez duhul Meu.”

Aceasta e mărturia reală: nu părăsirea, ci încrederea. Nu blestemul, ci fidelitatea. Nu ispășirea, ci revelația. Fraza falsificată a fost adăugată pentru a muta centrul Evangheliei din adevăr în dogmă. Dar adevărul rămâne mai puternic decât textul.

Cine citește cu discernământ vede: Dumnezeu nu L-a părăsit pe Isus. Isus a rămas în Tatăl, iar Tatăl în El.